

РОБОТА З ІНШОМОВНИМ ТЕКСТОМ ЯК ПРОВІДНА ФОРМА ЛІНГВОСАМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Шумський Олександр Леонідович, кандидат педагогічних наук,
докторант Запорізького національного університету (м. Запоріжжя)*

Глобальні тенденції, пов'язані з переходом людства від індустріальної до постіндустріальної ери цивілізаційного розвитку, зумовлюють об'єктивну необхідність унесення істотних змін до системи вищої освіти України, зокрема, в аспекті перенесення акцентів з освітньої діяльності на самоосвітню, що передбачає поступову трансформацію існуючої моделі «освіти на все життя» на нову парадигму «освіти через все життя». В умовах зростаючої динаміки соціальних процесів, швидкого застарівання знань через повсюдну інформатизацію з притаманним їй швидким кругообігом інформації, яка сьогодні є визначальним елементом суспільного буття, все більшу значущість набуває володіння іноземною мовою, як дієвим засобом і гарантією вільної орієнтації фахівця у професійному інформаційному середовищі, що є запорукою його соціальної стійкості та мобільності в нестабільній дійсності. З огляду на це, традиційний формат іншомовної підготовки, орієнтований на надання певного обсягу готових знань, відповідно до стандартної навчальної програми, стрімко втрачає свою актуальність і має поступитися місцем більш прогресивному, випереджальному формату з вектором на підготовку майбутніх спеціалістів до автономного вивчення іноземної мови в рамках неперервної лінгвосамоосвіти, як чинника постійного саморозвитку. Однією зі стрижневих складових лінгвосамоосвітньої (далі ЛСО) діяльності студентів є робота з автентичними текстами. Діапазон можливостей для цього надзвичайно широкий, оскільки сьогодні кожний студент має відкритий доступ до численних ресурсів мережі Інтернет. Крім того, останнім часом все частіше з'являються нові ефективні форми самонавчання, опосередкованого комп'ютером, що значно оптимізує роботу з іншомовною інформацією.

За своєю суттю текст є однією з основних форм об'єктивованого подання знань. Тому під час організації тренувальної ЛСО діяльності студентів

саме дана функціональна роль текстів у структурі означеної діяльності має бути визначальною при виборі викладачем їх спрямованості. Засвоєння тексту, як правило, відбувається на рівні різних форм пізнавальної активності особистості. Результатом такої активності є точність відтворення та ступінь розуміння змісту. Саме досягнення адекватного розуміння текстової інформації студентами є однією з найважливіших проблем, що часто постають перед викладачем у ході побудови їх ЛСО діяльності. Сутність розуміння, як невід'ємного компоненту пізнавальної діяльності, полягає в установленні зв'язків між новими для суб'єкта пізнання властивостями певного об'єкта, які ним розкриваються по мірі ознайомлення з текстовою інформацією, та вже відомими йому характеристиками даного об'єкта. Крім того, розуміння забезпечує формування операціонального сенсу окремих якостей об'єкта пізнання, а також визначення їх ролі та місця в структурі розумової діяльності індивіда [2]. Робота з іншомовним текстом, зазвичай, актуалізується на рівні таких форм розуміння, як: упізнавання, узагальнення та прогнозування, що доцільно враховувати при організації ЛСО діяльності студентів. Так, наприклад, розуміння інформації, що міститься в конкретному тексті, на основі впізнавання, здебільшого, вимагає вмінь лише безпосередньої зосередженої роботи з цим текстом, тоді як для більш високого рівня розуміння, у формі узагальнення і прогнозування, цього вже недостатньо, адже в даному випадку успішність розуміння залежить від загального рівня розвитку розумових здібностей суб'єкта навчання. При конструюванні процесу автономної роботи студентів із текстом у рамках їхньої ЛСО діяльності важливо не допускати надмірного захоплення ними роботою з іншомовною текстовою інформацією виключно на рівні впізнавання, оскільки граничним максимумом упізнавання є всього лише розуміння функціональної спрямованості об'єкта, тобто предметної ситуації чи поняття, для позначення яких він слугує. При цьому, цікаво те, що подібна, на перший погляд, навмисна спроба студентів полегшити таким чином своє життя, насправді може бути викликана об'єктивними причинами. Мозок людини має природну властивість автоматично, поза свідомості, запускати обмежувальні захисні механізми у випадку перевищення

порогу його можливостей на поточний момент часу через надмірне навантаження за рахунок зовеликого обсягу матеріалу, перевищеної інтенсивності праці чи виконання завдань підвищеної складності без попередньої тривалої підготовки. З метою уникнення такого небажаного розвитку подій слід вибудовувати власну ЛСО діяльність, (спочатку під керівництвом викладача, а потім повністю автономно), з обов'язковим дотриманням класичних дидактичних принципів послідовності, поступовості й систематичності.

Труднощі в розумінні текстової інформації за допомогою впізнавання частіше за все виникають через невідповідність між обсягом попередніх знань і досвіду студента та глибиною і широтою даних, що наводяться в даному тексті, а також ступенем інформаційної насиченості останнього [1]. Подолання даної суперечності можливе, поміж іншим, за рахунок постійного й систематичного збагачення фонових знань, що є своєрідним універсальним інформаційним фондом, єдиним як для автора тексту, (який породжує цей текст), так і для читача, (який його інтерпретує). Важливе значення для максимального розуміння сутності повідомлення, що міститься в певному тексті, має набуття студентом уміння одразу виявляти проблемні моменти у вигляді лексичних одиниць, визначення семантики яких вимагає спеціальної усвідомленої роботи на основі впізнавання. Серед найбільш дієвих кроків для розвитку цього вміння студенту можна порекомендувати звернути увагу на такі прийоми роботи з автентичним текстом, як застосування контекстної здогадки, користування словниками, різноманітною довідковою літературою, (зокрема, в повній мірі використовуючи потенціал технології гіпертексту, на якій засновано Інтернет), періодичне відновлення в пам'яті вивченого раніше та ін. У зв'язку з цим необхідно відзначити, що, як показує практика, для одержання вищих результатів ЛСО діяльності, слід концентруватися на роботі з одномовними – комплексними (тлумачними) та аспектними (фразеологічними, словотворчими, етимологічними тощо) – словниками, а також мінімізувати звернення до будь-яких інших додаткових джерел, написаних рідною мовою, потрібних для розуміння тексту, адже чим рідше студент апелює до засобів рідної мови під

час ЛСО діяльності, тим більшими є його шанси розвинути у себе здатність мислити іноземною мовою.

Треба визнати, що на сьогодні у вітчизняній педагогіці поки що відсутня теоретико-методологічна база для дослідження проблеми лінгвосамоосвіти майбутніх фахівців, як педагогічного феномену. Разом із цим, у вузівських навчальних програмах з іноземної мови також не передбачено і методичних засад з формування у студентів готовності до ЛСО діяльності, і, зокрема, вмінь адекватного розуміння іншомовних текстів у рамках самонавчання, що й послугувало поштовхом до вибору нами на пряму даної роботи. Ймовірною причиною цього може бути переконання, що такі вміння мають бути сформованими у студента вже на момент його вступу до ВНЗ. Однак, переважна більшість студентів часто навіть після одержання диплому про повну вищу освіту зазнають труднощів у розумінні іншомовних текстів. Така ж сама ситуація має місце і з лінгвосамоосвітою взагалі, оскільки існує розповсюджена помилкова думка, що студент, який сумлінно виконував усі завдання, передбачені програмою для самостійного опрацювання, апріорі набуває достатній рівень суб'єктності (тобто здатності бути активним суб'єктом власної діяльності). Ми ж наголошуємо на тому, що студентів необхідно цілеспрямовано готувати до ЛСО діяльності на основі спеціально розробленої для цього цілісної системи із обов'язковим відпрацюванням з ними стратегій, тактик, технік і технологій такої діяльності, включаючи й стратегії читання, ще в період інституційної ланки освіти, коли лінгвосамоосвіта буде здійснюватися паралельно з основним курсом іншомовної підготовки й надалі продовжуватися протягом усього життя.

Також вважаємо доцільним додати, що бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій відкриває нові перспективи для проявлення студентами авторства в продукуванні власних текстів, написаних мовою, що вивчається. Так, завдяки оприлюдненню своїх письмових праць у глобальній мережі, наприклад, у формі регулярного розміщення постів на персональному блозі, студент отримує унікальну можливість не лише практично використовувати свої іншомовні мовні та мовленнєві навички,

зокрема, під час як письмової, так і усної комунікації з іншими користувачами (в ідеалі з носіями мови), але й вийти за межі академічних взаємовідносин, що обмежуються виключно спілкуванням із викладачем та одногрупниками. Більш того, в мережі існує безліч різноманітних спільнот за інтересами – освітніх, наукових, ігрових, – з членами яких студент може обговорювати плоди своєї творчості на відповідних форумах, у рамках відео-конференцій, текстових чи голосових чатів тощо. Все це сприятиме формуванню у нього цілісного Я-образу, впевненості в собі, підвищенню міри розуміння, розвитку автономного мислення, усвідомленості особистісно-професійної та суспільної значущості лінгвосамоосвіти.

Як видно з викладеного вище, вивчення особливостей психолого-педагогічного контексту застосування автентичних іншомовних текстів у тренувальній ЛСО діяльності студентів під час їх навчання у ВНЗ, як системоутворюючого елементу цієї діяльності, є важливим фактором підвищення продуктивності процесу формування їх готовності до неперервної лінгвосамоосвіти і є перспективним напрямом для подальших наукових розвідок із дослідження інших стратегій ЛСО діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Валгина Н. С. Теория текста / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2003. – 173 с.
2. Знаков В. В. Понимание в мышлении, общении, человеческом бытии / В. В. Знаков. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. – 479 с.